

КОРЕЛЯЦІЯ СТРУКТУРНИХ СХЕМ ПРОСТОГО РЕЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ТА РУМУНСЬКОЇ МОВ (на матеріалі перекладу художніх текстів)

Розглянуто питання про важливість застосування структурних схем речення для типологічних досліджень у сфері зіставного синтаксису. На матеріалі українсько-румунських паралелей у перекладах художніх текстів української мови румунською виявлено адекватні та варіантні кореляції структурних схем двокомпонентних простих речень, зроблено відповідні висновки та узагальнення щодо формально-семантичної співвіднесеності синтаксичних одиниць у неспоріднених мовах.

Ключові слова: структурна схема речення, типологія синтаксичних структур, зіставний синтаксис, переклад, українська мова, румунська мова.

В основі типологічного дослідження мов лежить безпосередній і нерозривний зв'язок між мовою і мисленням. Закони мислення та логіки для всіх народів однакові, проте вираження думки в кожній мові підкоряється закономірностям, які специфічні для того чи іншого народу, оскільки кожна мова розвивається за своїми внутрішніми законами. Ще в XVII ст., у раціональній граматиці Пор-Рояля, було зазначено, що "речення мають адекватну мисленнєву внутрішню структуру, яка пов'язана із думкою, та зовнішню структуру, в якій відображається вимова і правопис" [1, с. 15]. Отже, внутрішня структура висловлень, яка створюється під впливом логіки мислення, є однаковою для всіх мов, проте своїми зовнішніми маніфестами мови диференціюються.

Синтаксис у мовах світу має чи не найменше розбіжностей, що зумовлено тим, що він безпосередньо пов'язаний зі структурою мислення, нормами комунікації і позначуваною дійсністю. Логічний і комунікативний аспекти синтаксису роблять його універсальною частиною структури мови. Відмінності, головним чином, стосуються використання подібних формальних засобів вираження, їх співвідношення і взаємодії. Водночас способи вираження синтаксичних відношень і відображення в структурі речення дійсності є національно специфічними, через що структура речення часто береться за основу типологічної класифікації мов.

Зіставний синтаксис досліджує механізми, які забезпечують перехід від мови до мовлення, вивчає спільні та відмінні ознаки граматичної будови словосполучень і речень зіставляваних мов. Для зіставлення синтаксичних одиниць необхідно вичленити з них структурну модель, однак для цього ще не опрацьовано загальноприйнятної методики [9, с. 262].

Для системного опису семантико-синтаксич-

ної структури простих речень передусім необхідно виділити базові структурні схеми цих речень. М.В.Мірченко зазначив, що "мовна структурна схема належить до найабстрактніших властивостей мови й відображає через вторинні символи відношення предметів та їх взаємодію" [11, с.18]. Базова схема речення у кожній мові тісно пов'язана з поняттям структурного мінімуму типу речень, який є вираженням схеми. Під мінімальним структурним типом розуміємо інформативно достатнє непоширене речення. Речення з облігаторним поширювачем, який програмується семантикою предиката, також зараховують до поняття мінімального структурного типу речень. Розширений структурний тип речень характерний для поширених речень, тобто до складу яких, крім обов'язкових, входять ще й факультативні поширювачі.

На сьогодні у східнослов'янському мовознавстві питання про те, які компоненти утворюють необхідний мінімум структурної моделі, залишається нерозв'язаним, оскільки протягом тривалого часу лінгвісти не знайшли компромісного варіанту для однозначного вирішення проблеми.

Вчення про структурну схему простого речення першими почали розробляти члени Празького лінгвістичного гуртка та їх продовжувачі, а саме В.Матезіус, Ф.Данеш, П.Адамець, К.Гаузенблас, М.Кубик та інші. Зокрема, В.Матезіус підняв питання про те, "чи обмежується речення повністю лише конкретним моментом висловлення і чи зумовлене воно як лінгвістичний факт в цілому тільки індивідуальною ситуацією вимовляння". Його висновок, що речення в мові виступає як абстрактна модель, а в мовленні реалізується як конкретний вислів, виявився переконливим. Проте важко визначити, яку саме модель варто кваліфікувати в конкретній мові як модель речення, а яку – ні [10, с. 42-69], що зумовило значне розходження у поглядах вчених протягом тривалого періоду.

Непереконливою є спроба ототожнення конститuentів моделі з головними членами речення, що зумовлює обмеження кількісного складу моделі двоскладного речення предикативним мінімумом (РГ-80, Н.Ю.Шведова). У цьому випадку двокомпонентні моделі призводять до моделювання аграматичних структур, тому що виявляються недостатніми для створення типології реальної синтаксичної системи (*Київ стоїть* замість *Київ стоїть на Дніпрі*). А.П.Загнітко справедливо зазначає, що "не будь-який предикативний міні-

німум забезпечує номінацію події і виступає комунікативною одиницею” [5, с. 291]. Протилежна тенденція неправомірного розширення переліку необхідних членів моделі, виходячи з критеріїв смислової завершеності чи їх важливості у комунікативному процесі, також непереконлива. При такому підході склад конститuentів інколи не виправдано розширюється за рахунок уведення структурно необов’язкових, хоча і суттєвих у комунікативно-смисловому плані членів речення. В.С.Юрченко розробив цікаву концепцію, яка заперечує принцип мінімальності предикативної структури. Враховуючи конкретну комунікативну мету кожного акту мовлення, він замінює принцип мінімальності на принцип оптимальності предикативної структури [19, с. 79]. Для відмежування у складі речення обов’язкових одиниць від факультативних використовують прийом поступового опускання компонентів з проведенням тестів на комунікативність, граматичність, семантичну вичерпність. Такий прийом вчені називають по-різному, наприклад, О.Москальська – *відмежуванням*, Х.Глінц – *спробою пропуску*, а Г.Хельбіг – *трансформацією елімінації*.

Ідею структурних схем в східнослов’янському мовознавстві плідно розробляла Н.Ю.Шведова. На основі її праць (опублікованих в 60-70-х роках ХХ ст.) у структурно-семантичному синтаксисі утворився формальний напрям. Н.Ю.Шведова та послідовники її поглядів під структурною схемою розуміють *абстрактний зразок, за яким може бути побудоване речення як граматично достатня предикативна одиниця, у якій знаходять своє вираження категорії модальності і часу* [17, с. 231].

Вчені здійснили спробу виділення мінімальної одиниці синтаксичного рівня, у якій би предикативний мінімум включав граматичний суб’єкт (підмет) і граматичний предикат (присудок). Так було отримано список односкладних та двоскладних схем, які легко сприймалися. Інші члени речення, крім суб’єкта й предиката, оцінювались як поширювачі. Окремо виділявся особливий тип поширювачів, який відноситься до речення загалом, а не до будь-якої словоформи (т. зв. *детермінанти* (Н.Ю.Шведова), чи *приреченнесвики* (І.Р.Вихованець)).

Семантичний синтаксис народжувався, відштовхуючись від формального. Прихильники формального підходу визнавали єдиноможливою відмінковою формою граматичного суб’єкта називний. Наприклад, у реченні типу “Мені боляче” елемент “мені” зараховували до об’єктних детермінантів. З цього приводу Н.Ю.Шведова зауважувала, що “...давальний відмінок не входить до структури, тому що з його вилученням основа не руйнується, його наявність чи відсутність не впливає на загальну систему часових і модальних показників” [17, с. 232].

Прагнучи оперувати формою слова як граматичною категорією, окремо від її лексичного наповнення, та подати найбільш абстрактно рівень структури речення, формалісти винайшли спосіб запису синтаксичних форм [18, с. 26]. Символічно позначали їх приналежність до класів частин мови. У практиці лінгводидактики такий спосіб позначення структурних схем простого речення набув значного поширення.

Особливою продуктивністю відзначається ідея абстрактних синтаксичних зразків, яка вивела синтаксичну науку на новий рівень. У результаті одиницею синтаксису постає не конкретне речення, а абстрактна схема, яка дозволяє розвинути уявлення про мову як про систему систем. Абстрактні структурні зразки не існують ні в мові, ні в мовленні, це результат узагальнення конкретного мовного матеріалу, і на будь-якому рівні абстрагування необхідно орієнтуватися на першоджерело – мовленнєву реалізацію синтаксичних концептів.

Основу вчення про схему речення в українському мовознавстві заклав ще О.О.Потебня. У своїх дослідженнях він зосередив увагу на питаннях нетотожності граматичного речення з логічним судженням [12, с. 68]; звернув увагу на обов’язковість граматичної форми як передумови формування речення [12, с. 82], а також відзначив важливість позиції того чи того компонента у реченні. О.С.Мельничук та І.Р.Вихованець продовжували плідно розробляти ідеї О.О.Потебні.

Граматично достатня побудова не завжди здатна виражати закінчену думку, тобто бути реченням. Реальне речення має не лише граматичну, але й інформативну достатність. Формальну теорію піддали перегляду та критиці вчені, які в своїх дослідженнях спиралися на зв’язок синтаксису й семантики. В результаті були висловлені два протилежні погляди на синтаксичний мінімум речення, який називають по-різному: *ахема речення, базисне речення, модель речення, предикативний мінімум, кондомінація, основа, формула речення, ядерне речення...* [6, с. 125]

Н.Ю.Шведова в “Грамматике-70” стверджує думку про переважання односкладних схем над двоскладними. І.П.Распопов ставить під сумнів таке твердження та вказує на слабкі місця структурно-логічного підходу. Дотримуючись принципу граматичної достатності, вчений зі структурних схем виключає іменну частину складеного присудка, тобто зв’язку, яка є виразником категорії модальності і часу, а також суб’єкт, вважаючи, що для цих категорій достатньо й предиката. Учений дійшов висновку, начебто дивно було б припускати, що речення будуються і призначаються для того, щоб виразити модальність і час [13, с. 65-69].

І все-таки мовознавці прагнуть знайти компромісний варіант вирішення проблеми абстрактних

структурних зразків. Усвідомлюючи ступінь відірваності конкретного мовного матеріалу від граматично достатніх схем, С.І.Кокоріна дійшла висновку про існування типів реалізації структурних схем залежно від лексичних груп слів. Вона обґрунтувала поняття мінімальної моделі реалізації структурних схем, яка може бути ширшою від схеми за рахунок уведення поширювачів [8, с. 73-83].

В.А.Белошапкова веде мову про предикативний і номінативний мінімуми речення, пов'язуючи їх з необхідністю орієнтації на семантичну структуру висловлювання. Вона пропонує поділяти структурні схеми простих речень на мінімальні та розширені [2, с. 49-55], хоча раніше стверджувала, що "варіювання змісту, яке створюється лексичним наповненням структури, несуттєве для синтаксису і не входить до кола явищ, які тут вивчаються" [2, с. 50].

Мінімальні схеми як зразки для побудови Т.Іванова визначає як "відносно закінчені речення". Такі поправки до визначення структурних схем простого речення дають підстави вважати схемою "мінімум компонентів, без яких речення не може існувати" [7, с. 187].

Найчастіше структурну схему речення визначають як "...абстрагований зразок речення, до складу якого входить мінімум компонентів, необхідних для його побудови" [16, с. 609]. Рівень абстракції, проєктований структурною схемою речення, фіксує розмаїття граматичного ладу речення. Стабільність ознак структурних схем дає змогу представити їх у вигляді вичерпного списку. Більша пояснювальна сила та нижчий рівень абстракції структурних схем порівняно з підметово-присудковою моделлю опису речення спричинена тим, що їх виділення здійснюється за більшою кількістю ознак та на різних засадах. З цього приводу І.Р.Вихованець зазначає, що "...у сфері мови синтаксичні одиниці потрібно аналізувати як типові, абстраговані від мовленнєвих репрезентацій зразки, моделі, за якими утворюються конкретні синтаксичні одиниці. У сфері мовлення реалізуються мовні зразки, з одного боку, і породжуються нові синтаксичні явища, які можуть закріпитися синтаксичною системою, з другого боку" [3, с. 47-48].

Одним із критеріїв виділення структурних схем речень вважають "наявність або відсутність у складі схеми відмінюваного дієслова (Vf) як форми, що сама в собі містить значення часу і способу" [14, с. 93]. Достовірним науковим шляхом у створенні структурних схем є обов'язкове врахування усіх рівнів та аспектів речення. За словами М.І.Степаненка, "при виділенні типів структурних схем речення необхідно зважати не лише на формальні зовнішні ознаки речення, а й на його семантичний рівень, оскільки в реченні, як одиниці когнітивній і комунікативній, тісно переплітаються різні плани: формально-грама-

тичний, денотативний, сигніфікативний, семантико-синтаксичний, комунікативний" [15, с. 8-9].

Синтаксис простого речення української та румунської мов характеризується великою подібністю, проте існує чимало відмінностей. Зіставляючи за різними параметрами структурні схеми простих речень двох неспоріднених мов, ми дійшли висновку, що, незважаючи на зовнішню подібність, структурні схеми здебільшого не можуть бути зведені до однієї конфігурації. І це підтверджує проведений аналіз.

Матеріалом для дослідження обрано двомовну українсько-румунську антологію прозових творів українських письменників для дітей та юнацтва "Зоряний дощ. Ploaie de stele" (К.: Етнос, 2004-2006; скорочена назва – ЗД). До антології увійшли кращі твори української класики (Михайла Коцюбинського, Василя Стефаника, Григорія Квітки-Осноров'яненка, Марка Вовчка, Івана Нечуя-Левицького, Панаса Мирного, Лесі Українки, Ольги Кобилянської, Марка Черемшини, Степана Васильченка, Андрія Головка, Олесь Гончара, Михайла Стелмаха, Василя Земляка, Павла Загребельного, Івана Чендея, Василя Симоненка, Григора Тютюнника, Юрія Мушкетика" та ін.), а також проза сучасних українських письменників, адресована юнацтву та молодшим школярам, у талановитому перекладі буковинського письменника Мірчі Лютика. Мірча Лютик – один із провідних румунських письменників України, публіцист, літературознавець, перекладач, історик культури. Його праця дістала авторитетні нагороди в Румунії та Молдові, а в Україні відзначена міжнародною премією імені І.Франка – найвищою за такий вид діяльності.

На основі зіставного аналізу речень української мови з адекватною чи варіантною формою їх передачі у перекладах румунською ми виявили адекватні та варіантні кореляції двокомпонентних та однокомпонентних схем. Ці речення передають той самий зміст (пропозитивну структуру), а отже, співвідносні речення можна вважати кореферентними [4]. Порівняймо спочатку двокомпонентні схеми речень, серед яких ми виділяємо адекватні та варіантні кореляції:

І. Адекватні кореляції:

1) передача двоскладного дієслівного речення – двоскладним дієслівним: $N_1 - Vf \rightarrow N_1 - Vf$
Як заіскрився місяць у воді (ЗД, 1, с. 82). *Iată că s-a arătat și luna!* (ЗД, 1, с. 89); *Оксана хитнула головою* (ЗД, 2, с. 13). *Oksana clătină înscuviințător din cap* (ЗД, 2, с. 27);

$N_1 - neg.Vf \rightarrow N_1 - neg.Vf$: *Батько землі під собою не чує* (ЗД, 1, с. 51). *Demko nici nu-și simfea pământul sub picioare* (ЗД, 1, с. 58); *Роберт не підтримує розмови* (ЗД, 2, с. 106). *Robert nu zice nimic* (ЗД, 2, с. 125);

$Prop_1 - Vf \rightarrow Prop_1 - Vf$: *Я щось примітив* (ЗД, 1, с. 79). *Observat-am eu ceva* (ЗД, 1, с. 85);

2) передача двоскладного іменного (субстантивного) речення – двоскладним іменним:

$N_1 - \text{cop. } N_4 \rightarrow N_1 - \text{cop. (o) } N_4$: *Могутню силу має червнева лісова гроза!* (ЗД, 2, с. 105) *Ploaia aceasta de cireșar are o putere cum nu se mai afla!* (ЗД, 2, с. 124);

$N_1 - \text{neg. } N_1 \rightarrow N_1 - \text{neg. cop. } N_1$: *Чоловік – не птіця. Катря – не голубка* (ЗД, 1, с. 130). *Dar otul nu e pasăre, iar Katria nu era holubiță* (ЗД, 1, с. 155);

3) передача двоскладного іменного (ад'єктивного) речення – двоскладним іменним:

$N_1 - \text{cop. Adj} \rightarrow N_1 - \text{cop. Adj}$: *Така-то розумна дитина була* (ЗД, 1, с. 49). *Era dat dracului băiatul* (ЗД, 1, с. 55);

$N_1 - \text{cop}_0 \text{ Adj} \rightarrow N_1 - \text{cop. Adj}$: *Пахощі від випару гостриї* (ЗД, 2, с. 104). *Mirosurile devin tot mai pătrunzitoare* (ЗД, 2, с. 124).

II. Варіантні кореляції:

1) на рівні комунікативних характеристик: передача двоскладного дієслівного заперечного речення стверджувальним: $N_1 - \text{neg. Vf} \rightarrow N_1 - \text{Vf}$

Демко не нарадується (ЗД, 1, с. 49). *Lui Demko îi râdea mustața de bucurie* (ЗД, 1, с. 55);

2) передача дієслівного присудка двоскладного речення адвербіальним: $N_1 - \text{neg. Vf} \rightarrow N_1 - \text{Vf Adv}$

Нехай їх уже Господь хоч на тім світі не розлучає! (ЗД, 1, с. 68) *Dumnezeu să-i țină împreună mâsar pe lumea cealaltă!* (ЗД, 1, с. 75);

3) передача дієслівного двоскладного речення іменним односкладним: $N_1 - \text{Vf} \rightarrow N_1$

Пропали свічки! (ЗД, 1, с. 53) *Păcat de lumânări!* (ЗД, 1, с. 59);

4) передача двоскладного дієслівного речення двоскладним іменним: $N_1 - \text{Vf} \rightarrow N_1 - \text{cop. } N_1$

Московицина обладувала Україною сьогобочною (ЗД, 1, с. 78). *Moscovia avea stăpânire pe malul stâng al Niprului* (ЗД, 1, с. 85);

5) передача двоскладного іменного речення двоскладним іменним з іншою формою іменної частини присудка: $N_1 - \text{cop. } N_5 \rightarrow N_1 - \text{cop. } N_4$

Батько мій був тоді економом в одному селі (ЗД, 1, с. 106). *Tata era administrator de moșie* (ЗД, 1, с. 114);

6) передача двоскладного дієслівного речення односкладним дієслівним (означено-особовим): $\text{Pron}_1 - \text{neg. Vf} \rightarrow \text{Vf}_{1 \text{ sing.}}$

Я більше ніколи не піду по воду сам (ЗД, 2, с. 166). *Mai mult niciodată n-o să mă duc singură după apă* (ЗД, 2, с. 172);

7) передача двоскладного іменного речення – односкладним дієслівним (неозначено-особовим): $N_1 - \text{cop}_0 \text{ Adj} \rightarrow \text{Vf}_{3 \text{ pl.}}$

Набивка ж фабрична (ЗД, 2, с. 253). *Să-s doar de fabrică* (ЗД, 2, с. 266);

8) передача двоскладного іменного речення односкладним іменним (означено-особовим):

$\text{Pron}_1 - \text{cop}_0 \text{ } N_1 \rightarrow \text{cop. } N_1$: *Тепер я пан над*

панами (ЗД, 2, с. 318). *Acum sunt stăpân peste toate minunile* (ЗД, 2, с. 331);

9) передача двоскладного іменного речення односкладним дієслівним (безособовим):

$\text{Pron}_1 - \text{cop}_0 \text{ Adj} \rightarrow \text{neg. cop. Vf}$: *Він спокійний...* (ЗД, 1, с. 237) *N-ar fi ucis o muscă* (ЗД, 1, с. 247);

10) передача двоскладного іменного речення односкладним іменним із зміною форми іменної частини присудка: $\text{Pron}_1 - \text{cop. Adj} \rightarrow \text{cop. (în) } N_4 N_3$

Я був щасливий (ЗД, 2, с. 47). *Sunt în culmea fericirii* (ЗД, 2, с. 52);

11) передача двоскладного повного дієслівного речення – двоскладним неповним дієслівним реченням: $\text{Pron}_1 - \text{Vf} \rightarrow \text{Vf}_{1 \text{ pl.}}$

Поклали ми сорочки (ЗД, 1, с. 107). *Ne-am scos cămășile* (ЗД, 1, с. 115);

12) передача двоскладного повного дієслівного речення – двоскладним дієслівним реченням із зміною частиномовного статусу підмета (займенник – іменник): $\text{Pron}_1 - \text{neg. Vf} \rightarrow N_1 - \text{neg. Vf}$

Вона не відповіла нічого (ЗД, 2, с. 68). *"Gospodina cea mică" nu zise nimic* (ЗД, 2, с. 72);

13) передача двоскладного повного дієслівного речення – двоскладним дієслівним реченням із зміною частиномовного статусу підмета (займенник – іменник) та структури присудка: $\text{Pron}_1 - \text{Vf Inf} \rightarrow N_1 - \text{Vf}$

Од того часу ми вже боялись лазить в осоці (ЗД, 1, с. 107). *Spaima ne-a tăiat orice dorință de a mai umbla prin hățisuri* (ЗД, 1, с. 115);

14) передача двоскладного повного дієслівного речення – двоскладним іменним реченням із зміною структури підмета (нерозкладне словосполучення – однослівний підмет) та структури присудка: $\text{Num}_1 \text{ } N_1 - \text{Vf} \rightarrow (\text{un}) \text{ } N_1 - \text{cop. Num}_4 \text{ } N_4$

В селі у хазяїна жили дві собаки (ЗД, 1, с. 28). *Un sătean avea doi câini* (ЗД, 1, с. 29);

15) передача двоскладного іменного партиципного речення двоскладним іменним ад'єктивним: $N_1 - \text{Part}_1 \rightarrow N_1 - \text{cop. Adj}$

Хатні голі стіни – полуані (ЗД, 1, с. 124). *Pereții casei erau coșcoviți* (ЗД, 1, с. 148);

16) двоскладне речення з інфінітивним підметом – речення з вербумфінітним підметом:

$\text{Inf} - \text{cop}_0 \text{ Adj } N_4 \rightarrow \text{Vf} - \text{cop. Adj } N_4$

Брехати дуже недобре діло (ЗД, 1, с. 44). *Urât obicei e să minți* (ЗД, 1, с. 46).

Отже, як бачимо, крім адекватної передачі двоскладних дієслівних та іменних структур, у перекладах з української мови румунською ми виявили 16 варіантних кореляцій двоскладних простих речень української та румунської мов, які можна звести до п'яти основних різновидів, враховуючи характер видозмін у структурній схемі (моделі) речення. Двоскладні дієслівні речення виявляють декілька типів формально-семантичних співвідно-

шень (кореляцій) на рівні синтаксичного структурування: 1) на основі видозміни предикативного центру, що становить структурну схему речення, а саме: а) структури підмета (простий – складений); б) структури присудка (простий дієслівний – складений дієслівний); в) морфологічного вираження підмета: іменниковий – займенниковий – інфінітивний; г) морфологічного вираження іменної частини присудка іменного двоскладного речення (субстантивна – ад'єктивна – партиципна) та зміни відмінкової форми в субстантивних реченнях; 2) на основі видозміни типу присудка (дієслівний – іменний): дієслівне двоскладне речення – іменне двоскладне речення; 3) на основі неповноти реалізації структурної схеми (повне – неповне речення); 4) на основі співвідношення способів вираження предикативності (двоскладне речення – односкладне речення); 5) на основі способу відображення дійсності: стверджувальне – заперечне речення (частка **neg.** входить до структурної схеми речення як один із його елементів).

Однокомпонентні схеми відповідають структурі односкладних дієслівних та іменних речень. Серед них можемо виділити два типи кореляцій: адекватні та варіантні.

I. Адекватні кореляції:

1) передача односкладного означено-особового речення – односкладним означено-особовим: **Vf**_{1 sing.} → **Vf**_{1 sing.}

Тільки сестру лякаю гадюкою (ЗД, 1, с. 107). *Doar pe soră-mea o sperii din când în când cu șarpele* (ЗД, 1, с. 115);

Vf_{1 pl.} → **Vf**_{1 pl.}: *Обідаємо...* (ЗД, 2, с. 48) *Prânzim împreună* (ЗД, 2, с. 52);

Vf_{2 sing.} → **Vf**_{2 sing.}: *Сідай отам на лаві* (ЗД, 1, с. 253). *Șezi coala pe laiță!* (ЗД, 1, с. 265); *Чекай!* (ЗД, 2, с. 39) *Așteaptă!* (ЗД, 2, с. 43);

Vf_{2 pl.} → **Vf**_{2 pl.}: *Ось слухайте* (ЗД, 1, с. 44). *Dar ascultați* (ЗД, 1, с. 46);

2) передача безособового односкладного речення безособовим односкладним: **Vf**_{3 sing.} → **Vf**_{3 sing.}
Темніє... (ЗД, 2, с. 330) *Înnoptează...* (ЗД, 2, с. 343);

3) передача односкладного іменного (номінативного) речення – односкладним номінативним: **N**₁ → **N**₁

Литневий ранок (ЗД, 2, с. 90). *Dimineață de iulie* (ЗД, 2, с. 109); *Вовк!* (ЗД, 1, с. 414) *Lupul!* (ЗД, 1, с. 422).

II. Варіантні кореляції:

1) передача односкладного неозначено-особового речення двоскладним: **Vf**_{3 pl.} → **N**₁ – **Vf**

Дуже його любили (ЗД, 1, с. 78). *Și tare îl iubeau cătinenii* (ЗД, 1, с. 84);

Vf_{3 pl.} → **N**₁ – **Vf** (**în**) **N**₄: *Серед гурту заворушились* (ЗД, 1, с. 376). *Gloata se puse în mișcare* (ЗД, 1, с. 385);

2) передача стверджувального односкладного речення заперечним: **Vf**_{2 sing.} → **neg.** **Vf**_{2 sing.}

Так-то в одну ніч і видумаєш (ЗД, 1, с. 51). *Într-o singură noapte n-ai să născocoști cine știe ce lucru mare!* (ЗД, 1, с. 57);

3) передача безособового односкладного речення двоскладним дієслівним, ад'єктивним, субстантивним чи партиципним:

Pred cop. **Inf** → **N**₁ – **cop.** **Vf**: *Як радісно було менер впасти в сани!* (ЗД, 2, с. 79) *Ce plăcere e acum să mă răstorn în fânul din sanie!* (ЗД, 2, с. 85);

cop. **Pred** → **N**₁ – **Vf**: *Було боляче* (ЗД, 2, с. 12). *Și inima i se strânse de durere* (ЗД, 2, с. 25);

Vf_{3 sing.} → **N**₁ **N**₃ – **cop.** **Part**: *Снігом віконечко наше забило...* (ЗД, 1, с. 62) *Ochiul ferestrei e viscolit de zăpadă...* (ЗД, 1, с. 69);

Vf_{3 sing.} → **N**₁ – **Vf**: *Розвиднялось...* (ЗД, 2, с. 58) *Mijeste de ziuă* (ЗД, 2, с. 61);

cop. **Pred** → **N**₁ – **Vf** **Adv**: *Через те Демкові кринко досадно було* (ЗД, 1, с. 48). *Iată de ce se simțea atât de stingerit Demko într-o asemenea adunare* (ЗД, 1, с. 54);

cop. **Pred** → (**o**) **N**₁ – **Vf**: *Надворі було дуже душно* (ЗД, 1, с. 339). *Era o zepușeală de mama focului* (ЗД, 1, с. 344);

Vf_{3 sing.} → **N**₁ (**de**) **N**₄ – **cop.** **Adj**: *Дітей за візком наче побільшало* (ЗД, 2, с. 214). *Ceata noastră de copii devine parcă mai numeroasă* (ЗД, 2, с. 220);

cop₀ **Pred** → **N**₁ – **cop.** (**un**) **N**₄: *Красно в садочку!* (ЗД, 1, с. 80) *Livada era ca un târâm de rai!* (ЗД, 1, с. 86);

neg. **Pred** **N**₂ → **N**₁ – **cop.** **Adj**: *П'ятої години ще нема* (ЗД, 2, с. 189). *Până la ora cinci mai este timp destul* (ЗД, 2, с. 204);

4) передача односкладного інфінітивного речення – односкладним узагальнено-особовим:

Inf → **Vf**_{2 sing.}: *Та твоім крученим тільки бліх плекати* (ЗД, 2, с. 214). *Cu cele drese de tine pe tigai poți speria doar puricii!* (ЗД, 2, с. 223);

5) передача односкладного номінативного речення двоскладним: **N**₁ → (**o**) **N**₁ – **Vf**

І навколо тиша така (ЗД, 2, с. 8). *Împrejur domnea o liniște de vis* (ЗД, 2, с. 26).

Як бачимо, серед структурних схем однокомпонентних речень більшість становлять адекватні кореляції. Найбільшу кількість варіантних кореляцій виявляють односкладні безособові речення, побудовані за різними структурними схемами.

Міжмовні кореферентні співвідношення у румунській та українській мові засвідчують універсальність синтаксичних понять і категорій та наявність в обох мовах паралельних (однаково та різноструктурованих) синтаксичних конструкцій, які використовує перекладач для адекватної передачі змісту тексту оригіналу.

Запровадження структурних схем для типологічних досліджень дає змогу у формалізованому вигляді проаналізувати характер синтаксичного структурування мови оригіналу та мови пе-

рекладу, виявити адекватні та варіантні способи передачі того самого (інваріантного) змісту.

Література

1. Бацевич Ф.С. Філософія мови: Історія лінгвофілософських учень: Підручник. / Ф.С.Бацевич. – К.: ВЦ „Академія”, 2008. – 240 с.
2. Белошапкова В.А. Современный русский язык. Синтаксис / В.А.Белошапкова. – М.: Высш. шк., 1977. – 248 с.
3. Вихованець І.Р. Граматика української мови. Синтаксис / І.Р.Вихованець. – К.: Либідь, 1993. – 368 с.
4. Гуйванюк Н.В. Формально-семантичні співвідношення в системі синтаксичних одиниць / Н.В.Гуйванюк. – Чернівці: Рута, 1999. – 336 с.
5. Загнітко А. Теоретична граматики української мови. Синтаксис / Анатолій Загнітко. – Донецьк: ДонНУ, 2001. – 662 с.
6. Золотова Г.А. Очерк функционального синтаксиса русского языка / Г.А.Золотова. – М.: Наука, 2005. – 351 с.
7. Иванова В.Ф. Спорные вопросы грамматики и стилистики количественных предложений / В.Ф.Иванова // Синтаксис и стилистика. – М., 1976. – С. 184-192.
8. Кокорина С.И. О реализации структурной схемы предложения / С.И. Кокорина // Вопросы языкознания. – 1975. – №3. – С. 73-83.
9. Кочерган М.П. Основы зставного мовознавства: Підручник / М.П.Кочерган. – К.: ВЦ „Академія”, 2006. – 424 с.
10. Матезиус В. О системном грамматическом членении предложения // Пражский лингвистический кружок / Вилен Матезиус. – М.: Прогресс, 1967. – С. 42-69.
11. Мірченко М.В. Структура синтаксичних категорій: Монографія / М.В.Мірченко. – Луцьк: Вежа, 2001. – 340 с.
12. Потєбня А.А. Из записок по русской грамматике: В 4-х т. / А.А.Потєбня. – М.: Учпедгиз, 1958. – Т.1-2. – 536 с.
13. Распопов И.П. Что же такое структурная схема предложения? / И.П. Распопов // Вопросы языкознания. – 1976. – №2. – С. 65-69.
14. Русская граматики: В 2-х т. / Под ред. Н.Ю.Шведовой – М.: Наука. – Т. 2. Синтаксис. – 1982. – 709 с.
15. Степаненко М.І. Просторові поширювачі у структурі простого речення / Степаненко М.І. – Полтава: АС-МІ, 2004. – 404 с.
16. Українська мова: Енциклопедія. – К.: Вид-во „Укр. енциклопедія” ім. М.П.Бажана, 2004. – 752 с.
17. Шведова Н.Ю. О взаимоотношении структурной схемы и ее реализаций // Единицы разных уровней языка и их взаимодействие / Н.Ю.Шведова. – М.: Наука, 1969. – С. 230-232.
18. Шведова Н.Ю. О синтаксической потенции формы слова / Н.Ю.Шведова // Вопросы языкознания. – 1971. – №4. – С. 25-35.
19. Юрченко В.С. Структура предложения и система синтаксиса / В.С.Юрченко // Вопросы языкознания. – 1979. – №4. – С. 70-90.

Джерела ілюстративного матеріалу

1. Зоряний дощ: Проза для дітей та юнацтва / Упоряд. і пер. рум. М.Лютика. – К.: Етнос, Кн.1, 2004 (скорочена назва – ЗД, 1).
2. Зоряний дощ: Проза для дітей та юнацтва / Упоряд. і пер. рум. М.Лютика. – К.: Етнос, Кн.2, 2006 (скорочена назва – ЗД, 2).

In the article a question is considered about importance of application of flow diagrams of suggestion for typology researches in the field of comparable syntax. On material of the Ukrainian-Romanian parallels in translating of artistic texts of Ukrainian the Romanian is educe adequate and variant correlations of flow diagrams of double-base simple sentences, corresponding conclusions and generalizations are done in relation to formally-semantic correlations of syntactic units in unfamily languages.

Key words: flow diagram of suggestion, comparable syntax, typology of syntactic structures, translation, Ukrainian, Romanian language.

Рассмотрен вопрос о важности применения структурных схем предложения к типологическим исследованиям в сфере типологического синтаксиса. На материале украинско-румынских параллелей в переводах художественных текстов украинского языка румынским выявлены адекватные и варианты корреляции структурных схем двухкомпонентных простых предложений, сделаны соответствующие выводы и обобщения относительно формально-семантических соотношений синтаксических единиц в неродственных языках.

Ключевые слова: структурная схема предложения, типологический синтаксис, типология синтаксических структур, перевод, украинский язык, румынский язык.